

Aanvulling motivering kap 48 bomen Maasdamseweg in 's- Gravendeel

De bezwaarschriftencommissie heeft geadviseerd nader te motiveren waarom het advies van Terra Nostra om de bomen gefaseerd te kappen niet is overgenomen. Hieronder wordt deze motivering gegeven.

Waarom volledige kap en geen gefaseerde aanpak, zoals Terra Nostra voorstelt?

In het externe advies, waarin de bomen door een terzake deskundige zijn onderzocht, wordt een gefaseerde vervanging voorgesteld. Niet alle bomen zijn immers in dezelfde mate aangetast door essentaksterfte (ETS). Dat ETS uiteindelijk alle bomen aantast, is helaas geen vraag. Voor deze boomziekte is geen remedie.

Het college heeft de optie van de gefaseerde aanpak nadrukkelijk overwogen, maar is tot de conclusie gekomen dat dit praktisch niet uitvoerbaar is. Niet alleen om financiële redenen, maar juist ook rekening houdend met de nog tijdelijk te behouden én de nieuw aan te planten bomen. Onderstaand lichten we dat uitvoerig toe.

1. Eerst gaan we in op de manier waarop bomen gekapt worden; wat betekent dit in de uitvoering?
2. Vervolgens staan we stil bij het beeld dat vervolgens ontstaat bij herplant van de te vervangen bomen, zowel ecologisch als uit het oogpunt van ruimtelijke ordening.
3. Ook staan we stil bij de zorg die nodig is om de te nog tijdelijk te behouden bomen verantwoord te kunnen laten staan.
4. Tenslotte bekijken we wat gebeurt bij een vervanging van alle bomen ineens.

1. Een deel van de bestaande bomen kappen: wat betekent dit in de uitvoering?

De 48 bomen staan in het opgaande talud van de Maasdamseweg

De onderlinge afstand tussen de bomen bedraagt op veel plekken minder dan 8 meter. De essen, bomen van de eerste grootte, zijn met hun kronen dan ook in elkaar gegroeid. Ook ondergronds zijn de wortelstelsels van de bomen vervlochten. De algemeen bekende vuistregel bij bomen is immers: 'Wat je bovengronds ziet, zit ook onder de grond'. Met andere woorden, de omvang van de boomkroon is vergelijkbaar met de omvang van het wortelpakket. Het talud van de Maasdamseweg is dus volledig doorworteld.

- ➔ Wat gebeurt er nu wanneer we alleen de ernstig aangetaste bomen verwijderen en de andere bomen nog zo lang mogelijk laten staan?

Voor het kappen van bomen van deze grootte is speciaal en zwaar materieel nodig

De betreffende bomen hebben een hoogte van 18 tot 25 meter en een stamdiameter van 55 tot 75 centimeter. Het gewicht van een dergelijke boom kan oplopen tot 10 ton (10.000 kg).

Onderstaand een voorbeeld van in te zetten materieel bij een project elders in de gemeente, waar ook meerdere door ETS aangetaste elzen zijn gekapt en vervangen.

Om de te kappen bomen te kunnen bereiken en veilig te kunnen werken, is het nodig om deels in het talud van de Maasdamseweg te komen, dus ook tussen de bomen. De kans op wortelschade is daarbij een reëel risico. De belangrijke haarwortels (nodig voor opname van water, voeding en zuurstof) zitten juist dicht onder het oppervlak. Het afdekken van de wortels met bijv. rijplaten levert toch verdichting van de bodem op. Dat leidt tot verstikking van deze wortels, wat de conditie van de al aangetaste bomen verslechtert. Dit heeft ook gevolgen voor de veiligheid van de bomen. Het toepassen van rijplaten op een talud is overigens arbotechnisch ook niet verantwoord, want de kans op glijden neemt daarbij toe. Een (rups-)voertuig heeft immers grip in de ondergrond nodig om stabiel te kunnen staan.

Nadat een boom gekapt is, moet er uiteraard ook ruimte worden gemaakt voor een nieuwe boom

De nieuwe bomen kunnen op óf naast dezelfde plek worden geplant als de verwijderde boom. Voor beide opties is het nodig ruimte te maken in de ondergrond. Daar liggen de wortels van zowel de gekapte boom als die van de nog te behouden bomen direct rondom deze plek.

Dus bij het kappen en herplanten van bomen tussen de bestaande bomen treedt onvermijdelijk wortelschade op. Het rapport van Terra Nostra houdt hier onvoldoende rekening mee.

De conditie van de bomen wordt door wortelschade uiteraard verzwakt. Verzwakte bomen zijn gevoelig voor aantasting door schimmels (zoals essentaksterfte) en bacteriën. Terra Nostra noemt dit in hun rapport de toenemende kans op 'secundaire aantasting', zoals zwammen. Als dat optreedt, is kap binnen 6 maanden aan de orde. Naast aantasting door schimmels en andere ziektekiemen vergroot de mechanische schade aan wortels ook het risico op afvallende takken en eventueel zelfs de kans op omvallen.

Kortom: door het willen behouden van de nog minder aangetaste bomen wordt hun conditie verzwakt en de aantasting door ziekten juist versterkt.

➔ Wat betekent het voor de jonge aanplant tussen de bestaande bomen?

De jonge bomen beginnen met een 'valse start' t.o.v. de al bestaande bomen

Terra Nostra stelt dat de jonge exemplaren gebruik kunnen maken van het al aanwezige ecosysteem bij gefaseerde aanpak: *'... jonge aanplant kan profiteren van ecosysteemdiensten van de grotere bomen, bijvoorbeeld schaduw en luwte tegen extreme weersomstandigheden, en de afname van waterbehoefte door directe verdamping veroorzaakt door stralingswarmte.'*

Dit is slechts ten dele waar, vooral vanwege de bovenstaand benoemde nadelige gevolgen op dit ecosysteem bij gefaseerde kap.

De jonge bomen staan in een ondergrond, waaruit ook de volwassen exemplaren hun vocht en voeding betrekken. Deze bomen hebben een wijd vertakt, diepstekend en goed ontwikkeld wortelstelsel, zodat van een eerlijke verdeling geen sprake is. Ook zonlicht, nodig voor de fotosynthese in het blad, wordt afgeschermd door de kronen van de omringende bomen. De jonge bomen maken dus een valse start en de groei verloopt niet vlot en gelijkmatig, zoals wenselijk is.

Omdat de grondwaterstand in het talud uiteraard veel dieper zit dan gebruikelijk, is verdroging van het talud een reëel risico, zeker in het licht van de klimaatverandering, waarbij lange droge perioden vaker optreden. De bestaande bomen betrekken hun vocht ook dieper uit de bodem. De jonge aanplant reikt jarenlang nog niet zo diep.

De aanwezigheid van de bestaande bomen vormt een toenemend risico voor de jonge aanplant
De huidige boomkronen zijn in en om elkaar heen gevormd. Door het selectief kappen ontstaan 'gaten' in de boomkronen. De windbelasting op de bomen verandert hierdoor. Spontane takbreuk, sowieso al een belangrijk kenmerk van ETS, neemt hierdoor nog eens extra toe. De neervallende takken kunnen de jonge aanplant beschadigen of zelfs volledig afbreken.

Uiteraard is ook de op korte of langere termijn toch noodzakelijke kap van de nabijgelegen oude bomen een bedreiging voor de jonge bomen. Zwaar materieel, bodemverdichting en opnieuw een mogelijk veranderende windbelasting en bezonning zorgen voor risico's voor de jonge aanplant.

2. Herplant van bomen tussen de bomen; ecologie en ruimtelijke ordening.

Goede ruimtelijke ordening en de ecologische waarde maken onderdeel uit van de afwegingen

De kenmerkende en gewaardeerde laanstructuur van de Maasdamseweg wordt veroorzaakt door het regelmatige 'ritme' van de bestaande bomen, zowel aan de zijde van de Mijlweg (de te behouden rij met volgroeide Koningslindes, rechts in onderstaande afbeelding) als aan de dorpszijde van de Maasdamseweg.

U kunt zich voorstellen wat een gefaseerde aanpak met dit beeld doet

Met tussenpozen worden jonge bomen geplant. Hun groei verloopt dus verschillend van de om hen heen staande (iets minder jonge) exemplaren. Van een gelijkmatig opgaande bomenstructuur is dus geen sprake meer. Wanneer uiteindelijk de laatste bomen hun volwassen grootte bereiken, zijn we minimaal 30 jaar verder, uitgaande van de laatste vervanging van aangetaste bomen over ca. 15 jaar (schatting maximale restlevensduur nog niet aangetaste bomen (ca. 3 stuks). Al die tijd is het talud langs de Maasdamseweg een 'allegaartje' aan oude en jonge bomen, in allerlei verschillende maten. Een onwenselijk beeld. Een gefaseerde aanpak van een bomenstructuur in het buitengebied is wellicht beter verdedigbaar, hoewel ook daar verrommeling van het landschap niet wenselijk is.

Ecologisch gezien is een afstervende boom een waardevolle toevoeging aan het ecosysteem

Immers allerlei soorten insecten, (nuttige) schimmels, bacteriën etc. etc. leven daarin en leveren zo hun ecologische bijdrage. Echter, een belangrijke voorwaarde voor de totstandkoming en het behoud van een goed ecosysteem is, dat dit liefst zo min mogelijk wordt verstoord. Door gefaseerde kap en herplant is verstoring een naar verwachting jaarlijks terugkerend fenomeen, uiteraard afhankelijk van de voortgang van de aantasting door o.a. ETS. Voor het in stand houden van afstervend of dood hout in de openbare ruimte zijn ook veel betere locaties beschikbaar dan langs een drukbereden weg. Dit is geen maatregel die je, omwille van de veiligheid, overal zomaar kunt toepassen.

Het voorstel voor de herinrichting van het talud zorgt juist voor nieuwe en mooie ecologische kansen

Immers wordt bij herplant rekening gehouden met de stimulering van de biodiversiteit door de aanplant van verschillende, goed op elkaar afgestemde boomsoorten. Die afstemming bestaat uit het op elkaar laten aansluiten van kroonvorm en -omvang, geschiktheid voor deze plek en de meerwaarde voor o.a. insecten. De keuze is daarvoor gemaakt met zo veel mogelijk inheemse¹ soorten.

Ook de te behouden delen van de oeverzone, behorend bij de watergang onderlangs het talud, worden ecologisch versterkt. Dit wordt bereikt door de aanplant van inheemse heesters. Vogels, vleermuizen en insecten maken hier dankbaar gebruik van. In de huidige situatie is de ecologische waarde juist lager dan deze zou kunnen zijn. Uit een ecologisch onderzoek is gebleken dat de bomenrij geen onderdeel is van essentieel leefgebied van in de buurt voorkomende soorten zoals vogels en vleermuizen. Die maken er alleen sporadisch gebruik van. Bij een nieuwe situatie, met een hogere diversiteit aan beplanting, zal er ook een hogere diversiteit aan insecten zijn, en dus ook meer voedsel voor vogels en vleermuizen.

3. Het beheer van de deels te behouden bomenstructuur in de komende jaren

Zoals al benoemd is een belangrijk kenmerk van ETS het spontaan afsterven en afbreken van de takken van de bomen. Terra Nostra verwoordt dit in hun rapport als volgt:

“Uit trendanalyses die Terra Nostra de afgelopen jaren in Nederland uitvoerde is bekend, dat essen die matige aantasting hebben met essentaksterfte, doorgaans steeds verder verslechteren in conditie. De diameters van door de ziekte afgestorven takken worden jaar op jaar geleidelijk dikker. De ziekte is jaarrond progressief.

De mate van aantasting zal naar verwachting in de komende jaren voor de meeste bomen gaan toenemen. De conditie van de bomen zal in de nabije toekomst meestal gaan afnemen. De huidige situatie betreft een laanstructuur van slechts een enkele cultivar of kloon. Hierdoor zijn er, zodra de ziekte de boom matig is aantast, doorgaans geen grote verschillen tussen bomen te verwachten wat betreft het ziekteverloop. Klimaatverandering met weersextremen speelt hierbij een grote rol.

Te handhaven bomen moeten jaarlijks worden gemonitord volgens het Nationaal Protocol essentaksterfte. Snoei toepassen naar inzicht van de boombeheerder. “

¹ Eén voorgestelde bomensoort, de *Alnus cordata*, is (nog) niet inheems. Stichting HWL heeft in hun bezwaar daar een vraag over gesteld, maar na onze toelichting zien zij de geschiktheid van deze boomsoort hier eveneens in.

Citaat [redacted] (HWL, Werkgroep Milieu en Planologie): “Hartelijk dank voor uw antwoord. Ik heb er nog wat verder gezocht naar de ecologische eigenschappen, waaruit blijkt dat de *Alnus cordata* vroeger dan de zwarte els stuifmeel produceert, wat inderdaad vanwege klimaatverandering gunstig is voor bijen, hommels en zweefvliegen.”

Uit bijgaande afbeelding van Terra Nostra blijkt geadviseerd te worden nu 16 bomen te kappen, 6 bomen volgend jaar opnieuw te overwegen deze te kappen, en de overige 26 bomen (waarvan 3 zonder nu zichtbare aantasting) te monitoren volgens het Nationaal protocol Essentaksterfte.

Gezonde bomen in de gemeente worden in een 3-jaarlijkse cyclus gecontroleerd

Deze zogenoemde Boomveiligheidscontrole is een systematische visuele inspectie (vaak via VTA: Visual Tree Assessment) om bomen te controleren op gebreken zoals zwammen, holtes of dood hout. Het doel is risico's voor de omgeving te minimaliseren en de veiligheid te borgen.

Bij bomen met een verhoogd risico wordt deze cyclus intensiever, zodat de bomen die we nog voorlopig laten staan, elk jaar moeten worden geïnspecteerd. Het Nationaal protocol Essentaksterfte schrijft een inspectie voor van minimaal 1x per jaar, maar vermeld daarbij dat zieke essen snel achteruit kunnen gaan, waardoor in stedelijke gebieden en langs wegen vaker inspectie nodig kan zijn om onveilige situaties te voorkomen.

De kosten van de jaarlijkse inspectie vallen mee

Ter indicatie: het onderzoeken op ETS voor deze 48 bomen kostte ca. €3.000,-. Dat bedrag neemt af naarmate er meer bomen worden gekapt. Jonge bomen hebben de eerste jaren geen veiligheidscontrole nodig.

De maatregelen die uit de inspectie volgen, zijn wel ingrijpend

Door taksterfte moet er gesnoeid worden. Voorkomen moet immers worden dat dode takken spontaan uitbreken. Het snoeien tast de kroonvorm en laanstructuur nog verder aan en levert risico's voor de jonge aanplant. Ook voor het snoeien is materieel nodig, dat deels tussen de bomen door moet (rupshoogwerker etc.)

De kosten voor het snoeien van grote bomen lopen ook flink op. Doordat de bomen langs en zelfs deels boven de rijbaan van de Maasdamseweg groeien, zijn t.b.v. het uit te voeren onderhoud ook wegfazettingen nodig, met een vergunningtraject (goedkeuring TVM) etc. tot gevolg. Afhankelijk van de voortgang van de ETS kan dit zelfs meermalen per jaar nodig zijn.

Vanuit het beheer gezien ligt het accent dus vooral op de toenemende inspanningen (tijd en geld) die nodig zijn om de bestaande bomen zo lang mogelijk te behouden. De hiermee gemoeide kosten lopen de komende jaren fors op. Is dit nog maatschappelijk verantwoord? Beter is dan ook om te investeren in de aanpak van de gehele bomenrij ineens, met alle voordelen van dien.

Bezwaarmakers vrezen dat de kap alleen maar plaatsvindt vanwege de nieuwe woonwijk

Hoewel niet specifiek benoemd in het advies van de bezwarencommissie, speelt de komst van een woonwijk achter de Maasdamseweg wel een rol in de afwegingen tot kap en herplant. Immers loopt de aan te leggen toegangsweg door de bomenrij. Toch is dit niet hét doorslaggevend argument om nu tot kap en herplant over te gaan. Uit bovenstaande bleek al dat meerdere bomen z.s.m. gekapt moeten worden. Daar aan beginnend, zijn alle bovenstaande afwegingen (los van de komst van de woonwijk) ook al van toepassing. Deze leiden dus, ongeacht de nieuwe wijk, tot dezelfde conclusie.

De enige relatie die er ligt tussen het woningbouwplan en de kap van de bomen is de plek waar de nieuwe bomen herplant zullen worden. Daarbij wordt uiteraard rekening gehouden met een doorgang naar de nieuwe woonwijk. Dat is verdedigbaar, gelet op de grote woningbouwopgave die er voor de gemeente (en ook landelijk) ligt. Terugplanten zonder hiermee rekening te houden is onbehoorlijk bestuur. Opnieuw planten van kort daarvoor geplante bomen leidt namelijk, naast hogere maatschappelijke kosten, ook tot ecologische en boomtechnische schade. Daarom is in de aanvraag een herplantplan ingediend, dat voorziet in een andere schikking van de bomen, zodat de toegangsweg en bomenstructuur beide kunnen worden gerealiseerd.

4. Wat zijn de effecten van het ineens vervangen van alle bomen tegelijk?

Alle bovenstaande argumenten zijn integraal afgewogen. Hieruit concluderen wij dat er maar één logische conclusie is te trekken. Het kappen en herplanten van de gehele bomenstructuur ineens:

- levert de minste boomtechnische en ecologische schade op
- zorgt juist voor versterking van de bomenstructuur in ecologisch en bio divers opzicht
- is ruimtelijk gezien het meest wenselijk vanwege het behoud van de waardevolle laanstructuur
- voorkomt veiligheidsrisico's
- beperkt het bomenbeheer tot de reguliere inspanningen
- vraagt de minste maatschappelijke kosten (gemeenschapsgeld)
- is een verantwoorde bestuurlijke afweging i.v.m. de woningbouwopgave

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen